

„Žemaitijos Versalis“ Varšuvoje

2008 m. balandžio 29 d. Varšuvos miesto istorijos muziejuje (*Muzeum Historyczne Miasta Stolecznego Warszawy*) buvo atidaryta Žemaičių dailės muziejaus parengta paroda „Žemaitijos Versalis: Kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmai – Žemaičių dailės muziejus“. Paroda veikė iki 2008 m. birželio 29 d.

Spaudos konferencija, skirta parodos „Žemaitijos Versalis: Kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmai – Žemaičių dailės muziejus“ atidarymui Varšuvos miesto istorijos muziejuje. Nuotrauka iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

JOLANTA SKURDAUSKIENĖ

Istorija taip susiklostė, kad Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės, o vėliau ir Abiejų Tautų Respublikos dvaro pasaulis ir jo aplinka buvo multikultūriniai. XIX a. pab. ir net XX a. pr. ši tradicija išliko, tačiau besiformuojančios naujos tautinės visuomenės vertė apsispręsti ir aristokratija, su kuriuo etnosu save tapatinti. Nemaža jos dalis pasirinko lenkų kultūrą, o kita savo veiklą pasuko naujai besiformuojančios lietuvių tautos kūrimo kryptimi.

Vienu iš tokių pavyzdžių galima laikyti kunigaikščius Oginskius, kurių nuopelnus Lietuvos kultūrai yra įvardijęs ne vienas tyrinėtojas. Plungėje išlikęs šios šeimos dvaras yra vienas vertingiausių ir įspūdingiausių tarp Lietuvos dvarų paveldo objektų ir dažnai romantiškai vadinamas Žemaitijos Versaliu. Paskutiniaisiais metais šis dvaras – naujai atgimstantis Žemaitijos regiono kultūros ir turizmo traukos objektas.

Plungės dvaro praeitis ir esama situacija įpareigoja čia įsikūrusio Žemaičių dailės muziejaus darbuotojus imtis veiklos, kuri pritrauktų kuo platesnį ir įvairesnį lankytojų ratą, plėtotų šio unikalaus dvaro tyrimus tiek Lietuvoje, tiek užsienyje ir rūpinęsi sukauptos informacijos, kultūros ir meno vertybių sklaida visame pasaulyje.

2006 m. Plungės, Rietavo muziejų ir Plungiškių draugijos iniciatyva buvo surengtas I-asis tarptautinis Oginskio festivalis (2007 m. jis pavadintas Mykolo Oginskio vardu). Tais pačiais metais Žemaičių dailės muziejus pasirašė 5 metų bendradarbiavimo sutartį su Varšuvos miesto istorijos muziejumi, kuria abi pusės įsipareigojo ne rečiau kaip vieną kartą per metus keistis mokslo darbuotojais,

teikti vieni kitiems pagalbą atliekant mokslinius tyrimus, ieškant istorinių dokumentų, keistis parodomis bei įgyta patirtimi. Sutartį pradėta sėkmingai įgyvendinti. Plungės ir Varšuvos muziejaininkai jau lankėsi vieni pas kitus, dalyvavo vieni kitų renginiuose (ir kaip stebėtojai, ir kaip aktyvūs dalyviai). Buvo sutarta 2008 m. pasikeisti istorinėmis ikonografinėmis parodomis (eksponuojamos po 2 mėnesius) bei surengti materialaus kultūros paveldo problemoms skirtą jungtinę konferenciją, kurioje dalyvautų ne tik abiejų šalių muziejaininkai, kultūros paveldo specialistai, bet ir Lietuvoje bei Lenkijoje veikiančių, besikuriančių šia veiklos sritimi besirūpinančių nevyriausybinių organizacijų atstovai.

2008 m. balandžio 29 d. Varšuvoje atidarytoje parodoje Plungės kunigaikčių Oginskių dvare įsikūręs Žemaičių dailės muziejus buvo pristatytas kaip pirmasis regioninis dailės muziejus Lietuvoje.

1994 m. Plungės kunigaikščių Oginskių rūmuose atidarytas muziejus įkūnijo didžiausią iš Žemaitijos kilusių dailininkų svajonę – savo regione turėti dailės muziejų, patalpas, kuriose nuolat būtų rengiamos žemaičių dailės parodos. Lenkijos visuomenė turėjo progos susipažinti su muziejaus sodyba. Jiems itin buvo įdomus tas faktas, kad Plungėje esantis rezidencinis dvaro ansamblis priklausė žymiojo polonezų autoriaus Mykolo Kleopo Oginskio anūkiui – kunigaikščiui Mykolui Mikalojui Severinui Markui Oginskiui (1849–1902).

XIX a. pab. architekto Karlo Lorenzo suprojektuotus dvaro pastatus supa ketvirtas pagal dydį Lietuvoje parkas, užimantis beveik 60

Nuotraukose – parodos „Žemaitijos Versalis: Kunigaikščio Mykolo Oginskio rūmai – Žemaičių dailės muziejus“ atidarymo akimirkos Varšuvos miesto istorijos muziejuje. Ilustracijos iš Žemaičių dailės muziejaus archyvo

ha plotą. Vaizdingame Babrungo upės slėnyje šis parkas buvo įkurtas XVIII a. pab. natūralaus miško – alko – vietoje, todėl apie jį dar ir šiandien pasakojamos pagonybės laikus siekiančios legendos.

Paroda buvo sudaryta iš trijų dalių. Pirmoji skirta rezidencinio Mykolo Oginskio Plungės dvaro istorijai ir dabarčiai pristatyti. Čia pasakota apie Plungės dvare kunigaikščių Oginskių suformuotas kultūrinio gyvenimo tradicijas ir apie Žemaičių dailės muziejaus vystomą kultūrinę veiklą paskutiniaisiais metais. Atskirą parodos dalį sudarė į UNESCO Žmonijos nematerialaus paveldo vertybių sąrašą įtraukto, taip pat ir Žemaičių dailės muziejuje saugomo sakralinio liaudies meno – kryždirbystės – paveldo pristatymas. Jį parodoje reprezentavo archaiškumu ir savita vaizdavimo maniera pasižyminti senoji ir šiuolaikinė žemaičių liaudies menininkų – dievdirbių – kūryba: skulptūra, kalvių padaryti ornamentuoti kryžiai, vėjarodės. Kaip gyvosios kryždirbystės tradicijos refleksija buvo eksponuojami žymių XX a. II p. – XXI a. pr. iš Žemaitijos kilusių lietuvių dailininkų kūriniai: Vytauto Igno (g. 1924 m.) grafika, Vytauto Valiaus (1930–2004) tapyba, Igno Budrio (1933–1999) akvarelė.

Trečioji parodos dalis pasakojo apie kitus, į Vakarų Lietuvos dvarų kultūros asociaciją susibūrusius žymius ir šiandien atgimstančius Žemaitijos (ir ne tik) dvarus, kuriuose veikia muziejai, puoselėjami parkai.

Parodos atidarymą papuošė Irenos Podobas fortepijoninės muzikos rečitalis, kurio metu skambėjo M. K. Oginskio, F. Šopeno, ir M. K. Čiurlionio kūriniai. Parodos atidarymo proga sveikinimo kalbą pasakė Lietuvos kultūros etrašė Lenkijoje Jurgis Giedrys.

Lietuvos muziejininkų parodą lydėjo Varšuvos miesto istorijos muziejaus darbuotojo, daug metų besidominčio lietuvių kultūra ir ypač M. K. Čiurlioniu, meno istoriko Janušo Plapio (Janusz Plapis) parengta paroda „Lietuvos pilys ir rūmai XIX amžiuje“. Joje buvo eksponuojamos Aloyzo Misierovičiaus (Aloysz Misierovicz) išleistos Napoleono Ordos piešinių litografijos, senieji žemėlapiai. Tai – 1595 m. Gerard Mercator Lietuvos (LDK), 1715 m. Johann Baptist Homann Abiejų Tautų Respublikos žemėlapiai-medžio raižiniai ir keturiolikos Lietuvos rūmus ir pilis vaizduojančių litografijų su specialiais istoriniais aprašymais. Skaitydami juos, lankytojai galėjo susipažinti ne tik su istorine Lietuvos dvarų praeitimi, bet ir sužinoti, kas su jais atsitiko vėlesniais amžiais.

Varšuvos muziejininkų rūpesčiu plungiškių kelionė neapsiribavo vien paroda. Jiems buvo sudaryta galimybė susipažinti su naujais Varšuvos muziejais, išpuoselėtais ir gausiai lankomais dvarais, prie jų esančiais parkais, susitikti su Lenkijos Paminklų globos draugijos vadovais ir nariais.

Be Varšuvos sukilimo istorijos muziejaus, ekspozicijų, kurių autoriai buvo Varšuvos miesto istorijos muziejaus darbuotojai, Valdovų rūmų ir Karališkojo Lazenų parko, didžiulį įspūdį paliko Nieborovo dvaras-muziejus ir susitikimas su jo vadovu Stefanu Gorskiu (Stefan Górski).

XVIII a. Nieborovo dvaro savininkas buvo Lietuvos didysis etmonas Mykolas Kazimieras Oginskis, nesėkmingai kandidatavęs į Abiejų Tautų Respublikos karūną. Jo herbas dar ir šiandien puošia Nieborovo barokinių rūmų fasadą. Vėliau dvaras tapo Radvilų giminės nuosavybe ir jai priklausė iki pat 1945 m., t. y. kol visa didikų šeima buvo išstremta į Rusijos gilumą. Apsaugoti dvarą nuo išplėšimo padėjo tuometinio Varšuvos nacionalinio muziejaus (Muzeum Narodowe) direktoriaus S. Lorentzo sprendimas įkurti jame muziejų filialą. Šiandien jį sudaro didžiulis parkas su oranžerijomis,

Varšuvos Arkadijos parko (Lenkija) fragmentas. J. Sendrauskienės nuotrauka

ūkiniais pastatais, tvenkiniiais ir rūmais, kuriuose įrengtos ekspozicijos. Iki šių dienų veikia rūmų virtuvė, svečių apartamentai bei svečių namai, vadinami kūrybinio darbo centru (Ósrodek pracy twórczej). Pagal nuo Radvilų laikų susiklosčiusią tradiciją čia ilsėtis ir kurti atvyksta žymūs Lenkijos kultūros, meno, mokslo veikėjai, politikai, svečiai iš užsienio. Plungės muziejininkams viešnagės metu prie bendro pietų stalo autentiškame rūmų valgomajame teko susitikti su čia besiilsinčia garsia lenkų filosofe profesore Barbara Skarga, prieš II-ąjį pasaulinį karą studijavusia Vilniaus universitete.

Didžiule dvaro teritorija rūpinasi muziejaus administracija. Jos valia dalis žemių naudojama grūdinėms kultūroms auginti. Už jas gaunama Europos Sąjungos kompensacija.

Šiam dvarui-muziejui taip pat priklauso romantinio stiliaus Arkadijos parkas. Jame XIX a. pab. – XX a. pr., studijuodamas Varšuvoje, daug laiko su kitais menininkais praleisdavo M. K. Čiurlionis.

Kitas įdomus susitikimas buvo surengtas Varšuvos Karališkojo Lazenų parko Ermitaže. Čia įvyko pokalbis su Paminklų globos draugijos (*Towarzystwo opieki nad zabytkami*) vadovu Wiesławu Kačmareku (*Wiesław Kaczmarek*), draugijos nariu ir Varšuvos istorijos muziejaus vicedirektoriumi Andžejumi Soltanu (Andrzej Sołtan), šios draugijos sekretore Eva Siuravska (Ewa Siurawska), ilgamete draugijos nare ir sekretore Marikita Wenslavska (Mariquita Węslawska). Pokalbio metu abi pusės išreiškė norą bendradarbiauti įgyvendinant Europos Sąjungos finansuojamą projektus, keistis parodomis, rengti bendras mokslines konferencijas. Dar kartą buvo aptartos susitikimo Plungėje III-ojo tarptautinio M. Oginskio festivalio metu detalės. Sutarta, kad 2008 m. rugsėjo 26 d. Plungėje bus atidaryta didžiulė Varšuvos miesto istorijos muziejaus paroda „Varšuvos senamiestis – pasaulio kultūros paveldas“ ir surengtas mokslinis seminaras „Materialusis kultūros paveldas Lietuvoje ir Lenkijoje. Visuomenės vaidmuo: problemos ir iššūkiai“. Parodoje bus pasakojama apie pasaulyje plačiai žinomą Varšuvos miesto kultūros paveldo sunaikinimo II-ojo pasaulinio karo metais istoriją, jo atstatymą, visuomenės nuomonę apie tai, kokie rezultatai, gaivinant šį paveldą, pasiekti paskutiniaisiais metais. Bus pristatomas ir Varšuvos senamiestio širdyje įkurtas Varšuvos miesto istorijos muziejus, jo rinkiniai, kultūrinė muziejinė veikla bei ateities perspektyvos. Moksliniame seminare taip pat bus kalbama apie Lietuvos ir Lenkijos kultūros paveldo išsaugojimo aktualijas ir visuomenės galimybes aktyviau įsijungti į šį darbą.